SALI 2012/1-2/4.2.2013 – SALI_2012_01-02_006.indd

Otázky, na které chtěl experiment provedený s těmito větami odpovědět, byly např.: rozhoduje se čtenář okamžitě pro kolektivní, nebo distributivní čtení, anebo nechává interpretace otevřené a rozhodne se teprve v momentě, kdy dostane jednoznačnou informaci (*individually* v příkladu (1), nebo *together* v příkladu (2))? Pokud se rozhoduje okamžitě, kterou interpretaci si vybírá? Výsledky experimentu ukázaly, že pokud je věta víceznačná mezi kolektivním a distributivním čtením, v okamžité interpretaci při čtení čtenáři preferují kolektivní čtení (zjednoznačnění užitím výrazu *individually*, tedy směrem k distributivnímu čtení, působí problémy ve čtení).

V dalších představených experimentech byla zkoumána role pragmatiky na distributivní a kolektivní čtení a byly prokázány rozdíly mezi syntaktickou a lexikální distributivitou.

Na celé přednášce byla jasně patrná dlouhodobá pedagogická praxe přednášejícího i jeho zaujetí tématem. Podle jeho vlastních slov byla míněna jako vyjádření kladného vztahu k experimentálnímu zkoumání jazyka a zároveň jako povzbuzení k této práci.

Literatura:

FRAZIER, L. – PACHT, J. M. – RAYNER, K. (1999): Taking on semantic commitments, II: collective versus distributive readings. *Cognition*, 70, s. 87–104.

RAYNER, K. (1998): Eye movements in reading and information processing: 20 years of research. *Psychological Bulletin*, 124, s. 372–422.

STAUB, A. (2011): Word recognition and syntactic attachment in reading: Evidence for a staged architecture. *Journal of Experimental Psychology: General*, 140, s. 407–433.

Pavlína Jínová

Mezinárodní konference závislostní lingvistiky Depling 2011 v Barceloně

Ve dnech 5.–7. září 2011 se v prostorách univerzity Pompeu Fabra v katalánské Barceloně konal první ročník mezinárodní konference Dependency Linguistics, v jejímž programovém výboru se sešly význačné osobnosti z oboru – mj. Igor Meľčuk, Charles Fillmore, Aravind Joshi nebo představitelé pražské závislostní tradice Eva Hajičová, Jarmila Panevová a Petr Sgall. Pod podtitulem „exploring dependency grammar, semantics and the lexicon" sjednotil workshop vědce zabývající se nejrůznějšími přístupy k závislostní syntaxi.

Konference Depling vznikla v reakci na zvýšený zájem o závislostní přístupy k morfologii, syntaxi a sémantice, související nejen s dlouhodobým uplatňováním závislostních principů v komputační lingvistice (zejména při syntaktické analýze používané pro účely strojového překladu), ale i s potřebou subkategorizace lexikálních jednotek, která přirozeně vede k funkčnímu popisu jazyka, nebo s rostoucím zájmem lingvistů o jazyky s volným slovosledem, pro něž je složkový přístup jen obtížně uplatnitelný.

Organizátoři konference však nevymezili pojem závislosti ve striktní opozici vůči přístupům složkovým, zřejmě u vědomí skutečnosti, že některé primárně složkové teorie (za všechny např. teorie X s pruhem) implicitně uplatňují prvky závislostní syntaxe a naopak, že projekce závislostních podstromů mohou být také vnímány jako bezprostřední složky – tento předpoklad ostatně odráží i většina postgenerativistických formalismů, ať už jde o lexikálně

SALI 2012/1-2/4.2.2013 – SALI_2012_01-02_006.indd

funkční gramatiku, tree-adjoining grammar nebo tzv. HPSG. Prostor tak dostaly příspěvky využívající všechny formalismy, které uplatňují vztah řídícího a závislého členu, přičemž závislost je chápána jako hierarchický vztah mezi morfémy, slovy a sémantickými celky, který úzce souvisí s lexikonem.

Konferenci zahájil přednáškou Dependency in Language Igor Meľčuk, jeden z hlavních představitelů světové závislostní lingvistiky a autor Meaning-Text Theory (stejnojmenná konference na Depling přímo navazovala). Meľčuk ve svém příspěvku osobitým způsobem shrnul nejen své dlouholeté působení v oblasti komputační lingvistiky, ale i známé typy závislostí (tedy sémantickou, syntaktickou a morfologickou) a kombinatorické možnosti dané jejich vlastnostmi. Neopomněl zdůraznit ani význam závislostní syntaxe při popisu obtížně zachytitelných jevů, jako jsou diateze, lexikální funkce či neprojektivní struktury v jazycích s volným slovosledem, a svou prezentaci zakončil provokativním tvrzením, že „constituents (in the classical sense) do not exist", po kterém následovala bouřlivá diskuse.

Problematikou rozlišování bezprostředních složek a závislostních hran se zabývali také další mluvčí v sekci Theoretical foundations. Matematický model vycházející z lingvistických předpokladů pro detekci syntaktické struktury věty představili Kim Gerdes a Sylvain Kahane z francouzských univerzit Sorbonne Nouvelle a Paris Ouest. Jejich metoda stírá rozdíl mezi složkami a závislostí – vychází z jednoduchého axiomu, že „pokud může být výrok rozdělen do dvou fragmentů, pak mezi těmito fragmenty existuje vztah". Tento přístup je unikátní zejména svou univerzálností – může být využit rovněž k definici diskurzních struktur či k morfematické analýze slov. Velká pozornost byla věnována zobecňujícímu pojmu „catena", který je definován jako slovo nebo spojení slov, které je spojité z hlediska dominance (vztahu mezi řídícím a závislým členem) – tomuto vymezení tedy odpovídají všechny závislostní stromy a jejich podstromy. O catenae se hovořilo zejména v souvislosti s diskontinuitou struktur nebo problematikou tzv. risingu, a to v příspěvcích Timothyho Osborna a Thomase Grosse. Teoretici se věnovali závislostním přístupům také ve spojitosti s diachronními jevy (např. příspěvek Coordination of verbal dependents in Old Frech Nicolase Mazziottiho).

Kratší samostatná sekce pak byla věnována sémantice. Příspěvek o derivování sémantických reprezentací ze závislostních struktur zaměřený na využití LSR (lexical resource semantics) přednesli Michael Hahn a Detmar Maurers z univerzity v Tübingenu. K originálním příspěvkům patřil také návrh víceúrovňové databáze španělských jmen využívající závislostní pravidla pro vytváření jednotlivých sémantických kategorií. Velkým tématem katalánské konference byly přirozeně také závislostní korpusy neboli treebanky. Účastníci si vyslechli množství příspěvků o jejich vytváření, využití a anotaci, respektive zlepšování anotačních schémat a měření chybovosti.

Speciální sekci tvořily tzv. „linguistic issues". Tato část znovu otevřela otázky hledání hranice mezi gramatikou a lexikonem, souvislosti slovosledu a aktuálního členění či možných paralel mezi větnou a nadvětnou syntaxí. Objevilo se v ní nejvíce příspěvků z národních jazyků a zazněly zde také tři příspěvky členů Ústavu formální a aplikované lingvistiky MFF UK v Praze, vycházející z materiálu uloženého v Pražském závislostním korpusu 2.0. Protiváhou tohoto bloku se stala sekce „formal issues" věnovaná především tématům z oblasti komputační lingvistiky, zejména využívání statistických metod.

Zvláštní oddíl byl věnován syntaktické analýze neboli parsingu. Svým přehledovým příspěvkem Statistical Dependency Parsing – The State of Art jej zahájil druhý plenární řeč-

SALI 2012/1-2/4.2.2013 – SALI_2012_01-02_006.indd

ník, profesor Joakim Nivre z univerzity v Uppsale. Další prezentace byly věnovány zejména zlepšování parsingových pravidel a automatické detekci chyb. Program konference včetně elektronické podoby sborníku s plnými texty příspěvků je k dispozici na internetové adrese <http://www.depling.org>.

Ač je závislostní přístup jedním z hlavních proudů současné lingvistiky a na toto téma se jistě sešlo množství příspěvků, netvořily program konference paralelní sekce. Účastníci tak získali ucelenou představu o současných trendech v této produktivní oblasti jazykového bádání doplněnou o kratší specializované vhledy ze sekce Short Talks and Papers. Nezbývá než doufat, že byla založena tradice, kterou si závislostní lingvistika zaslouží už dlouho. Další konference DepLing proběhne 27.–31. srpna 2013 v Praze, hlavními organizátory budou tentokrát ÚFAL MFF UK v Praze a projekt LINDAT-Clarin.

Kateřina Veselovská

Zpráva z kolokvia mladých jazykovědců

Ve dnech 30. 11. – 2. 12. 2011 proběhl na Slovensku 21. ročník kolokvia mladých jazykovědců pořádaný Katedrou slovenského jazyka a literatúry Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici a Slovenskou jazykovednou spoločností pri JÚĽŠ SAV v Bratislavě. V příjemných prostorách hotelu Šachtičky se sešli účastníci ze Slovenska, České republiky, Polska a Slovinska.

Kolokvium bylo tradičně zaměřeno na různé oblasti jazykovědného bádání a zahrnovalo referáty více než 80 účastníků. Pozornost patřila zejména sociolingvistickým otázkám a problematice jazykových korpusů a jejich praktickému využití pro lingvistický výzkum. V rámci setkání zazněly též příspěvky z oblasti diachronní lexikologie, lexikografie a textologie, psycholingvistiky a bilingvismu, fonetiky, frazeologie a didaktiky. Zastoupena byla i témata literárněvědná a literárněhistorická.

Ve dvou paralelních sekcích byly předneseny příspěvky doprovázené prezentacemi přednášejících. Po každém bloku následovala společná diskuse k jednotlivým příspěvkům, ve které se účastníci zamysleli nad obsahem vyslovených referátů. Měli možnost sdílet svoje zkušenosti a názory na zvolené téma a komentovat práce, které je zaujaly. Snad jedinou nevýhodou programu bylo nesystematické řazení referátů do jednotlivých sekcí. Tematicky podobné příspěvky byly umístěny do různých bloků/sekcí a jejich prezentace se odehrávala ve stejném čase. Účastníci tak neměli příležitost si poslechnout zvolený referát a přispět do diskuze.

Mezi nejzajímavější příspěvky, které zazněly na kolokviu, patří např. prezentace Tamary Zajacové *Fenomén intertextuality*, Barbory Mochňacké *Faking good – faking bad (poznámky k diskurzu sociálnych sietí)*, Katarzyny Bołbot a Magdaleny Kroupové *Řečové chování polské komunity v Praze (ve výsledcích dotazníkového výzkumu)*, Lucie Satinské *Prešporáčtina ako špecifický mestský sociolekt*, Julie Vrábľové *Jazyková ideológia aj v slovenskom kontexte* aj. Texty těchto a dalších referátů budou publikovány ve sborníku z kolokvia, který vyjde v roce 2012.

Na závěr nezbývá než organizátorům poděkovat za možnost příjemného setkání a popřát kolokviu další úspěšné starty.

Katsiaryna Ramasheuskaya